

KAV

Otomobil birden çıkıyor yoldan
Bir deniz kıyısında duruyor
Büyü bıçağı koparıyor onu gri harmanili kayalardan
Yalnız sırtlarından sezilen haçlı erleri kayalardan
Kayalar kapatıyor onun arkasını som
Düşünceyle şekerlendirilmeden
Günse eriyor yön yön Van Gogh'su bir kırmızılık
Kirazların ve güllerin tifoya kardeş çıkan rengi
Kokuları bile kıpkırmızı olan güllerin
Ve otomobilden inen sensin iki avucunda deniz
Çevrene üşüşen zeytin ağaçları
Arkandan inenler o kimlerdir ki avuçlarına gülüyor
Oluşa gülüyorlar kuşlara çocuklara
Kuşların bir başka biçimi olan o çocuklara
Ki senin ellerini görmek bir kurtuluştur çocuklara
Sen yüzünde Akdeniz memnunluğu sen Truvalı Helen
Sana gelmiş bütün Yunanlılar atlı arabalarla
Atlarla otomobillerle uçaklarla
Bütün kiraz yangını çocukları andıktan sonra
Evrenin akşamından döndünüz evlerin parmaklıklarına
Almışsın üstüne örtücülüğünü siyahın kahverenginin
Ağaç gövdelerinin kavların rengini
Tabiat seninle canlı ve yeni
Tabiatı duruşun ve bakışınla verimlendirmişsin
Ey geçmez gençliğin telâşsız sesi
Sesinle ölümü ürkütmüş terletmişsin
Bir piknik yeraltı gençliğine gözlerin
Saçların bir başlangıç eski zaman leylâklarına
Bir vakit gelse ki kapansam ayaklarına
Geçen zamanı yanlış bir rüya gibi yorumlasam
Resmini Yunanlılardan kalma kayalara oysam
Gitsem Bergama Tiyatrosu'nda seslensem ismini
Benimle birlikte tabiat çağırsa seni
Eski çağ çağırsa seni
Yeni çağ çağırsa seni
Her piknik gezintisinde yaptıkları gibi
Çiçek kuş arı ve mavi gökte güneş
Seninle donanırlar çocuk oyunlarında dağ düğünlerinde
...

Kav

Turan KARATAŞ

Sezaî Karakoç'un, sanki nazardan kaçan güzel şiirlerinden biridir "Kav". Bu geride kalmışlık yahut fark edilmemişlik, söz konusu şiirin yayımlandığı dönemle izah edilebileceği gibi, şiirin mana yüzünün örtüklüğüyle ya da özünün okurun dikkatini birkaç yöne bölmesiyle de açıklanabilir. 1961'den itibaren beş altı yıl boyunca, kendi dergisi yayımlanmadığı için bir bakıma mecburen, farklı dergilerde (*Papirüs, Türk Dili, Değişim, Dost, Soyut, Yeni İnsan, Şiir Sanatı*) okur huzuruna çıkan Sezaî Karakoç şiirleri, biçimiyle ve özüyle, bilhassa uzun soluğuyla, çarpıcı imgeleriyle yepyeni ürünlerdir. O günkü şiir okurunun, özellikle muhafazakâr çevrelerin şiire dair kabullerini, tabir yerindeyse allak bullak eden, beğenilerini değiştiren, biraz garip, biraz özgün yeni bağdaştırmaları duyuran şiirlerdir bunlar. "Av Edebiyatı" (1962), "Sesler" (1963), "Köpük" (1965), "Gök Gürültüsü Anıtı" (1965), "Güz Anıtı" (1965), "Kış Anıtı" (1966), "Yaz" (1966), "Fırtına" (1966) şiirleriyle aynı dönemde yayımlanan "Kav"ın (*Türk Dili*, S. 153, 1964) geride kalışı, andığımız yapıtların, o güne değin şiirimizde görülmeyen yeni, farklı, etkileyici özellikleriyle (ses, imge, çağrışım, uzak göndermeler vb.) ilgi odağı olmalarına bağlanabilir. Bilindiği üzere, ilk çıkışlar önemlidir. İlk görüntü, ilk algı da öyle. Bir edebiyat yapıtının bilhassa şiirlerin yayımlanır yayımlanmaz gördükleri kabul, teveccüh, uzun yıllar belleklerde yer edebilir.

Bir diğer husus, bahse mevzu şiirin asıl aurasının yayımlanışından epeyce önce şairin zihnine doğmuş olabileceğidir¹. Elbette bu bir ihtimal, çıkarım. Şöyle ki, şiirin en temel izleği olan 'aşk'ı on yıl geriye götürebilirsiniz. İkinci Yeni şiirinin neredeyse Türkiye şiir coğrafyasını ele geçirdiği, Türkçe şiir üzerinde hâkimiyetini kurduğu, ilkelerini ilan ettiği, iyi örneklerini ortaya koyduğu; çıkış, varoluş, olgunluk evrelerini tamamladığı bir tarihte² yayımlanan "Kav"ın,

1 "Kav"ın zihne erken doğmuş olabileceği kanaatine, şiirdeki kuvvetli 'sen' vurgusundan ve bazı betimleme öbeklerinden hareketle varıyoruz. "Ey geçmez gençliğin telâşsız sesi// Eski çağ çağırsa seni/ Yeni çağ çağırsa seni" dizelerini bu bağlamda anabiliriz. Dahası işaret ettiğimiz dikkatle şiirin "Son Söz" başlıklı kısmı yeniden okunabilir.

2 İkinci Yeni, bizzat varedenleri tarafından bu tarihten (60'lı yılların ikinci yarısı) itibaren neredeyse terk

adlarını yukarıda andığımız, daha dışsal ve zengin çağrışımlara, yorumlara açık şiirlerle birlikte görünmesi bir çeşit talihsizlik sayılabilir. Niçin? Kim ne derse desin, “Kav”, ileride biraz daha açılmaya başlarsa, katıksız bir aşk şiiridir. Mahcup ve hüznü bir tarafı vardır. Hatta bir yönüyle dramatiktir. Şairin, büyük olasılıkla şiirin özünü zenginleştirmek, mana yüzünü örtmek için metne dâhil ettiği ‘fazlalıklar’ı kazıyıp şiirden çıkarabilirsek “Şehrazat”, “Köşe” hatta “Monna Rosa” süreği bir şiirin karşısında buluruz kendimizi. Şimdi, hamuru böyle nahif bir aşkla yoğrulmuş lirik bir şiirin, politik şiirin itibar görmeye başladığı bir dönemde yayımlanmış olması, talihsizlik değil de nedir?

Şiire ad olan “kav” sözcüğü, metinde bir kez geçer. “Ağaç gövdelerinin kavların rengini” dizesinde. Bir önceki “Almışsın üstüne örtücülüğünü siyahın kahve renginin” dizesiyle birlikte okunduğunda, söz grubunun anlamı tamamlanmış olur.

İlk bakışta, metnin tümüyle/içeriğiyle ilgisi pek zor kurulabilecek belki de kurulamayacak bir sözcüğün şiire ad olarak konması/seçilmesi, İkinci Yeni’nin ‘buluşu’dur. Bunu bir ‘armağan’ kabul edenler olduğu gibi, bu nevezuhur âdetin şiirin pek de hayrına olmadığını söyleyenler de az değildir.

‘Kav’ kelimesiyle ilgili olarak sözlüklerde kısa bir gezinti yaptığımızda benzer açıklamalarla karşılaşırız. Bilenlerin malumatını yenilemek, bilmeyenlere göstermek üzere, birkaçını zikrederim. Türkçe sözlüklerin atası *Kamus-ı Türkî*’de sözcüğün üç ayrı anlamı verilmiş/açıklanmış: “1. Ateş tutuşturmak veya sigara yakmak için çakmak vesaire ile tutuşturulan kuru şey, tutarak. 2. Bazı ağaçlarda ur gibi hâsil olup bir suret-i mahsûsada terbiye olunduktan sonra birer parçası çakmakla tutuşturulan pamuk gibi kuru ve yumuşak bir madde. 3. Parçalara ayrılmış ve her parçasının ucuna kibrit ezrası sürülmüş çabuk tutuşur kalınca kâğıt.” *Türkçe Sözlük*’te (TDK, 11. bs, Ank. 2010) şu açıklamayla karşımıza çıkıyor kelime: “1. Ağaçların gövdesinde veya dallarında yetişen bir tür mantardan elde edilen ve çabuk tutuşan, süngerimsi madde. 2. hlk. Yılanın deri değiştirirken attığı deri.” *Büyük Türkçe Sözlük*’te (D. Mehmet Doğan, 23. bs, Ank. 2010) ise, yukarıdaki açıklamalara ek olarak “kurumuş ve hafiflemiş ağaç kabuğu” açıklaması, sözcüğün ikinci anlamı olarak zikredilmiş. “Kav”ın bazı Anadolu ağzlarında “yeğni, yılan gömleği; gurur, gururlu; süslü, kurumlu, çalmlı” anlamlarında dahi kullanıldığı kaynaklarda kayıtlı.

(Bugünkü yaşamalar dizgesi içinde ‘kav’ın giderek kenarlara itildiğini veya çoklarının unutulduğunu söyleyebiliriz. Çakmaklar ucuzladı ve alelade bir alet derekesine düştü. Kibrit fiyatına çakmak satın alabiliyoruz neredeyse. Diyoruz ki, bahse mevzu şiirin büyük, genel okuyucu kitlesi olan gençler tarafından

edilecek, fakat etkisi, poetik kabulleri hiç azalmadan bugüne kadar gelecektir.

fark edilmeyişinde, öne çıkarılmayışında, adı olan kelimenin bugünkü hayatın uzağına atılmasıyla bir ilgisi kurulabilir mi?)

'Kav'ın bu şiire ad olmasını, şairin hangi ilgiyle tercih ettiğini kesinkes bilemeyiz. Ne var, bazı varsayımlarda bulunabiliriz. Söz gelimi, şiirin ikincil anlam katmanı olan tabiat- kent çatışmasından ya da karşıtlığından bakarak, 'kav'ın doğanın, doğallığın simgesi olduğu söylenebilir. Kelimedeki 'tutuşturma, yakma, yandırma' ilgisinden mecaz anlamına uzanırsak aklımıza hemen 'aşk' geliyor. Bu çağrışım, şiirin anlam dizgesiyle daha bir mütenasip duruyor. Hem şiiri söyleyen öznenin hem de söylenen "sen-özne"nin durumuna muvafık bir rumuz 'kav'.

Şiirin söyleyeni, bir taraflıyla şiirin öznesidir de. Fakat asıl özne, doğru ifadeyle 'söylenen'i, "sen"dir. Yani 'sevgili'. Bu sevgilinin evsafı, mecazdan hakikate, dünyevi olandan platonik ve mistik olana gider gelir; her düzlemde özellikler taşır. Bunu "Son Söz"de öyle aşikâr görürüz ki, tevile hacet kalmaz.

Şiir, iki eylem cümlesiyle başlıyor. Bir sinema filminin iklimine dâhil olur gibi giriyoruz şiire. Başkaca söylersek bir öyküye başlar gibi. Bu sinematografik gösterme, bu betimleyici satırlar 12. dizeye kadar devam eder. Bize kalırsa, şiirin lirik ruhunun önüne konan bu betimleyici dizeler, ardından gelecek olan güçlü, akışkan, dokunaklı atmosferi gölgelemektedir.

Deniz kenarına bir pikniğe gidilmiştir. Kayaların ve zeytin ağaçlarının çevrelediği kirlenmemiş bir doğaya. (Kentın bunaltısından tabiata kaçmak zorundadır insan.) Yeryüzüne Van Gogh'su bir kırmızılık döken yaz güneşi. Etrafa yayılan rayıhasında bile sanki bir kırmızılık kokan güller. Bu güllerin nazara verilışı boşuna değildir. Az sonra, deniz kıyısına gelip duran otomobilden dünya güllerinin ecesi inecektir: "İki avucunda deniz". Deniz derinliğin ve namütenahiliğin simgesidir. Buradan itibaren şiirin uzun parıltıları hep "sen"ın üzerine düşecektir. Avucunda sanki sonsuzluğu taşıyan 'sevgili'ye gülen ve kim olduğunu bilmediğimiz kimseler de iner otomobilden. Bunlar, muhtemelen kentın insanlarıdır. Varoluşa da, tabiatın ve saflığın simgesi olan kuşlara da, çocuklara da gülmektedirler.

Piknik bitmeden yani "evrenin akşamından" "evlerin parmaklıklarına" dönülmeden, özgür tabiat ortasında yaşananlara dair şairin zihninde kalan baskın imgeler, "sen"e ilişkindir. Bakışıyla duruşuyla tabiatı verimlendiren, tezyin eden "sen", şairin zihnine âdeta bir mih gibi saplanmış. "Yüzünde Akdeniz memnunluğu" seyredilen Truvalı Helen gibi bir 'sevgili'dir. Sanki bütün Yunanlılar, atlı arabalarla ona gelmiştir; sonra atlarla, otomobillerle, uçaklarla akın akın insanlar. (Teknik gelişmelere de bir gönderme.) Döngü sürmektedir.

Şiirin gerisinde büyük bir dekor, sahne olarak varlığı duyulan doğa, 'sevgili'yle daha canlı ve yenidir. Tarihin güzelliklerini hatırlatan ve diri tutan odur yani 'sevgili'. Saçları eski zaman leylaklarından bir başlangıç gibidir. Seviyle ölümü ürküten, gözleri yer altı gençliğine piknik yeri olan odur. ('Yer altı gençliği' ve 'piknik' sözcüklerinin şiirde özel anlamlarda kullanıldığı anlaşılıyor.) Böyle bir 'sevgili' için neler yapılmaz... Resmini çok eski çağlardan kalan kayalara (kayalar şiirin bir leytmotifidir) oymak, uygun bir vakitte ayaklarına kapanmak, adını şöhretli tarihi mekânlarda (Bergama Tiyatrosu) haykırmak bile azdır onun için.

'Sevgili'nin evsafına, etvarına, ona duyulan aşkın söylenmesine tahsis edilen dizelerden sonra bir duraklama boşluğu verilir şiire. "Ve kayalar ilk olarak atalardan arınmış" dizesiyle yeniden çevrenin tasvirine geçilir. "Denizden gelen sabırsız sesler", kentlin doğaya aykırı ve uzak duran görünüşü, bardak bardak içilen çaylar, portatif bir çadır, uçurum kenarında kalakalmış bir otomobil, yüreğimizin telaşsızlığını ve aydınlığını emen deniz, denizin üstüne çökmekte olan akşam, giderek kararan güneş (akşam olmaktadır), az sonra başlayacak olan beyaz geceler... Geçen zamanın yanlış bir rüya gibi yorumlanacağı bu gecelerin armağanı "iyot kokulu yalnızlık". Bu kalabalık, renkli, zengin ve devingen dekor içinde³, bir masal kahramanı gibi anılan 'şair-özne'. "Gelip geçen bir nöbet gibi o anda orada"dır. Tüm olup biteni gören ve aktaran da odur. Evrendeki büyük devinimi, "sen"i, halkı, çocukları gören de, dünyadan küçük bir sahne olan piknik yerinde.

On yedi dize boyunca devam eden bu capcanlı betimlemelerden sonra yine bir ara verilir. Yeniden hareket başlar. Şiirin başındaki geliş gibi bir dönüş, fakat daha telaşlı. Saçılan eşya toplanır, otomobil çalıştırılır, çocuklar tabiatla son alışverişi yapar, "Deniz yavaş yavaş siyah bir kabuk bağlar", güneş bir bomba gibi düşer ve batar (çağa yakışır batış) ... Bu telaş içinde, "sen"de toplanan kadınlığın sonsuz gülümsemesi, "şair-ben"nin dikkatinden kaçmayacaktır. Bu arada, gözler hep arkadadır. "Mutlaka unutulmuş bir şey var"dır. Kimdir unutulmuş, kimdir? Zihne takılan bir çengel gibi sallanıp dursa da bu soru, alışkanlıkların rahatlığıyla hareket sürmektedir. Otomobile doluşulur ve kentlin karmaşasına dönülür: "Şimdi sizi tabiatın koparan geri alan bir asfalt/ Şehrin düşüncelerini yayınlayan kalorifer bacaları/ Oraya buraya koşuşan insanlar".

Şiirin "Son Söz"ü, bir 'final' özelliği taşır. Bu kısım, tabiatın, hayatın içinde yaşasa da tabiatüstü bir güzelliğe sahip olan "sen"in övgüsüne tahsis edilmiştir. Yer seviyesinden bakanlar, onun parıltısını, görkemini göremezler elbette. Sanki Leonardo Da Vinci'nin ya da Van Gogh'un kalemıyla çizilmiş gibidir. Aragon'un meşhur şiirinde söylediği o eşsiz gözler, onun gözleridir. Bütün

3 İyi bir senaristin ve yönetmenin marifetiyle güzel bir sinema filmi olmaya teşne bir metindir "Kav".

Roma sütunları onun için dikilmiştir. Emperyal kahvesinde, Akman pastanesinde şairlerin dilinden düşürmediği onun güzelliğinin övgüsüdür. Kentin her anıtı, o yanından geçtikçe daha alımlı ve anlamlıdır. Hemen her bakışta büyük halk tablosunda “sevgili”yi görse de şair, bir türlü ona kavuşamaz. Bir keder denizinde boğulur gibi, “Hıçkırıkları çarpar her gün gök aynasına”. Büyük bir aşk öyküsünün sonu gibi hüznü ve dramatiktir bu son tablo. Şair, göğüs kafesimizi bulandıran şu dokunaklı iki dizeyle bitirir şiiri:

*Ben bir köprü parmaklığına dayalı bekliyorum
Bir piknik dönüşü gelip bu köprüden geçersin diye bekliyorum*

Dikkatle okunduğunda, incelendiğinde, şiirin iki parçaya ayrıldığını ve bu bölümlerin bakışlımlı bir yapısının olduğunu görmekteyiz. Bu iki bölümlü biçimsel kurguyu, klasik şiirimizdeki müşevveş leff ü neşre benzetebiliriz.

1. Kısım: Eylem (piknik yerine geliş) > çevrenin betimlenmesi > ‘sevgili’nin güzelliğinin anlatımı.

2. Kısım: çevrenin tasviri > eylem (piknikten dönüş) > ‘sen’in övgüsü ve ‘şair-ben’in hâli.

Aşk izleğinin geri planında şiirin gerginliğini sağlayan iki önemli unsur da *tabiat* ve *kent*dir. İlki insana dinginliği, saflığı ve özgürlüğü bağışlar; ikincisi ise kaosu, tutsaklığı ve kirlenmişliği dayatır. Bu iki motif, Karakoç’un birçok şiirinde, nazara verilen unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. “Kav” şiirinde de, yan temalar, çatışma unsurları olarak bir zenginlik katarlar metne.

Sonuç olarak, Sezai Karakoç’un şiir külliyatı içinde pek öne çıkamamış gibi duran “Kav”, anlam katmanlarıyla, zengin mana gözenekleriyle, muhtelif tefsirlere müsait özgün imgeleriyle, kısım kısım yükselen lirik sesiyle, iç örgüsünü kuran öyküsüyle, çeşitli uygarlıklara ve kültürlere göndermeleriyle, dokunaklı ve hüznü atmosferiyle güzel bir aşk şiiridir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında, tabiattan soğutulup bir bakıma kentte yaşamaya mecbur edilen insanın özlemlerini ve zihinsel işleyişini de pek güzel bir şekilde gözler önüne sermektedir.